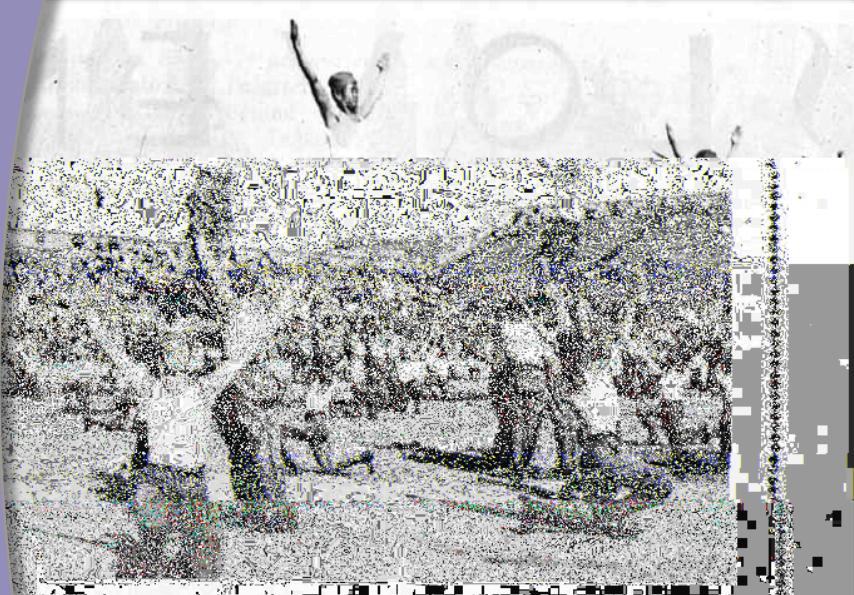

Сања Переша Мацука

Игор Јовановик

Југословенски Соколи

Чувари на националниот идентитет

Клучно прашање

Југословенски Сокол – младинска организација или политичка партија?

Тема

Овој модел е за југословенскиот Сокол во периодот на диктатурата на кралот Александар, но може да го покрива и периодот од 1918 до 1941 година.

Оваа тема е одбрана бидејќи југословенскиот Сокол била единствена организација, а денес готово заборавено движење кое во свое време многу влијаело на секојдневниот живот. Денес такви движења нема, па за учениците би било интересно да го разбудат духот на минатите времиња. Тоа е истовремено и единствена приказна за пансловенската идеа и врска помеѓу нацијата, општествените класи, верата, образованите и необразованите луѓе.

Темата е контроверзна бидејќи во Кралството Југославија, Соколското движење било претставено како пацифистичка и универзално хумана организација, но со текот на времето тие аспекти биле прикриени, а Сокол прераснал во еден од столбовите на диктатурата.

Темата е релевантна за целиот регион бидејќи се однесува на сите земји, со оглед на тоа дека движењето било развиено во сите краишта на Југославија, каде што ја ширело идеата на унитаризмот и идеата на југословенството.

Очекувани резултати:

- Мултиперспективен пристап при работата со историски извори, со цел разбирање на движењето на Соколите
- Користејќи различни извори, учениците ќе бидат во состојба критички да ги оценат различните перспективи на историските звиднувања
- Учениците ќе можат да прифатат и други размислувања
- Учениците ќе можат да работат самостојно и да спроведат работа со извори
- Учениците ќе можат да развијат способност на проучување и евалуација на текстуални и визуелни извори

Цели

- Запознавање со Сокол како младинско движење, но и како инструмент на власта во поврзувањето на младите во создавањето на југословенскиот национален идентитет.
- Споредување на ова движење со слични движења во други европски држави помеѓу двете светски војни
- Поттикнување на учениците на размислување за организираните групи (здруженија) кои денес делуваат помеѓу младите.

Упатство за наставници

Наставникот ќе им го прочита воведот на учениците и ќе ја претстави темата. Учениците треба да бидат поделени во 6 групи. Секоја група ќе добие извори, tabela и прашања, а воедно треба и да одбере свој претставник. Групата ќе добие упатство за работа. Секоја група треба да работи на анализа на изворите, како и на одговарање на прашањата добиени со изворите, како би креирале соодветна перцепција за Југословенското соколско движење. Претставниците на групите ќе ги презентираат сознанијата до кои дошле, согласно со улогата која ја добиле.

Групи според улоги:

- Група 1 – **Свештеник** од Марибор
- Група 2 - **Земјоделец** од Вараждин
- Група 3 – **Студент** од Скопје
- Група 4 – **Адвокат** од Будва
- Група 5 – **Учителка** од Сараево
- Група 6 – **Домаќинка** од Белград

45
минути

Чекор 1

Вовед (контекст), наставникот го чита воведот за Соколското движење

Чекор 2

Групна работа – учениците работат во групи водени од добиените улоги: свештеник, земјоделец, адвокат, наставник, домаќинка и студент. Секоја група ќе добие фрагмент на текстуални извори и време за проучување на изворите. По истекот на времето, секоја група пополнува табела, во согласност со својата улога (образование, поглед на светот, националност). По пополнувањето на табелата, учениците би требало да одговорат на следните прашања:

1. Сокол во Кралството Југославија – што е тоа?
2. Прецизирај ја неговата цел и целисходност!
3. Како соколарството придонело за одржување на југословенскиот национален идентитет?

Чекор 3

Групна работа – промена на улогите (ве текот на читањето на новите извори наставникот им дава на учениците повеќе различни извори): анализа на фотографии, пополнување на табели, одговарање на прашања, презентации.

Чекор 4

Групна работа – дискутирање за улогата и различните гледишта на Соколското движење, пополнување на табела 2 (види прилог), одговарање на клучното прашање: Југословенски Сокол - младинска организација или политичка партија?

Дебата и изведување на заклучок**Вовед**

1862

Група 1 – улога на свештеник од Марибор

Анализирај ги изворите, пополни ја табелата бр. 1 и одговори на следните прашања:

1. Сокол во Кралството Југославија – што е тоа?
2. Прецизирај ја неговата цел и целисходност!
3. Каква улога имало Соколството во зачувувањето на југословенскиот идентитет?

По пополнувањето на табелата и одговарањето на прашањата, изберете член од групата кој ќе ги представи вашите одговори од позиција на свештеник

Извор 1

Политика, 16. 1. 1933.

8 1933

17 1932 ,

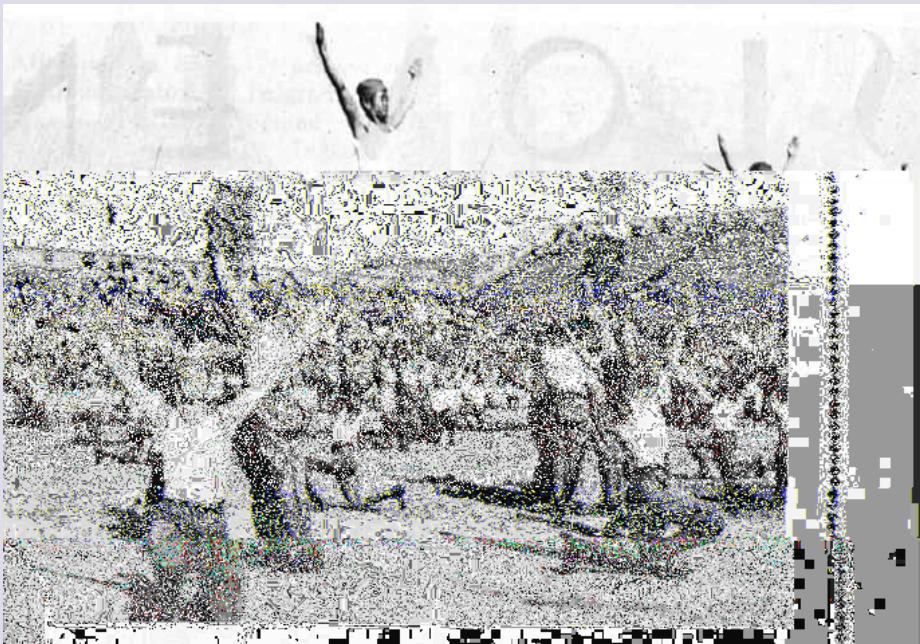
“Драги верници!

Многу е полношо што Соколи на Кралството Југославија, за да го одвратат народот од црквата, држи свои слетови во недела и на празници, и тоа попладне, а со тоа на членството не му даваат ниту време за вршење на верските должности. Така се руши моралот кај младите поколенија, така се поткопува и убива верата. Поради тоа мили верници, по своја должност, на тоа благовремено и најсеризно предупредуваме како што тоа го правевме веќе во 1921 година, дека вашите деца ги отклонувате, бидејќи Господ Бог ќе бара строга сметка како сте се грижеле за верскиот одгој на својот пород. Да останеме цврсти во вербата кон нашите татковци и да не даваме од таа наша вера да не одврати соколството кое не сака да знае за нашиот Спасител, ниту пак за нашето чесно хrvатско (словенско) име.”

Politika, 16. 01. 1933.

Извор 2

Вежби на нашата војска (фотографија од слет во Белград)

Ilustrirani Slovenec, 6. 07. 1930. štev. 27

Прашања:

1. Опиши што гледаш на сликата!
2. Што ти кажува оваа слика?
3. Дали нешто ти е необично на сликата?
4. Што уште би сакал да дознаеш?

Група 3 – улога на студент од Скопје

Анализирај ги изворите, пополни ја табелата бр. 1 и одговори на следните прашања:

1. Сокол во Кралството Југославија – што е тоа?
2. Прецизирај ја неговата цел и целисходност!
3. Каква улога имало Соколството во зачувувањето на југословенскиот идентитет?

По пополнувањето на табелата и одговарањето на прашањата, изберете член од групата кој ќе ги престави вашите одговори од позиција на студент

Извор 1

“Патишта и цели” (донаесени во облик на резолуција на првото главно Собрание на Соколскиот сојуз, одржан во Белград на 29.03.1933)

Политика, 19. 01. 1933.

Соколски национализам

“Тежнејќи да воспита што повредни личности за општеството, својот народ и државата, соколството во своите редови сака да го собере целиот народ. Соколското движење и служи на народната цел и бара од секој поединец своите интереси да ги доведе во склад со општонародните интереси.

Соколското воспитание е национално воспитание. Соколството во национализмот гледа непрекината и истрајна работа во интерес на народот. Нашиот национализам го разбирааме како несебично, вистинско и трајно делување врз народот во целина.

Соколството ја смета југословенската национална свест како битен услов за нашиот здрав и сестран народ. Соколството на Кралството Југославија е и сака да остане сопственост на целиот југословенски народ во една и единствена, неделива слободна држава. Еден народ, една држава, едно соколство.”

‘Политика’, 19 01 1933.

Извор 2**Трогирски инцидент**

Дивата проиталијанска омраза на србите, Corriere Istriano, 6. декември 1932. – година XI

Величествените трогирски крилати лавови* уништени со чекан и динамит

(* крилати лавови – симбол на млетачката власт и Млетачката Република)

Со цел за уметничко воздигнување на југословенскиот патриотизам во Далмација, кој не е во духот на тамошното население, што создаде поголема омраза и секојднев отпор, власти во Сплит започнаа со напади врз италијанското наследство на овој крај, преку една платена чета и најмени насилици. Дошло до демонстрации во форма на урлање и невредување на италијаните кои биле нарекувани “Платеници на Мусолини”. (...)

За своите цели ја искористија свеченоста на “Сокол” и дошло до страшно разорување на млетачките историски споменици, кои толку природно ги красат градовите во Далмација. (...)

Повеќето од домашното население било воздржано и огорчено поради оваа толпа во служба на српската власт. По еден обид во Сплит, следејќи ја програмата на сплитскиот капетан, се намерија и на Трогир.

По спуштањето на ноќта, се впуштија во варварско однесување и вандализам каков што здравиот разум тешко може да запомни. Див бес, одобрен со пасивното однесување на локалните и полициските власти, се навртеа на млетачките споменици (...) Во темнината на декемвриската ноќ, лавовите на Свети Марко, кои со векови ги почитуваа, паднаа под ударите на чеканите од толпата потплатена од Белград. Така лавовите од морската икопнената врата (...) како и големиот лав кој се наоѓа внатре во прекрасната градска ложа – по наредба се уништени од рацете на вандалите.

Следната ноќ се вратија со факели и со употреба на чекани уште пожестоко продолжиа со уништување. Под млетачката ложа користен е динамит за иништување на големиот лав Св. Марко. Така во неколку часа она што Трогир го нудел на целиот свет – слава и уметност на италијанската култура – било повредено, оштетено и во добар дел уништено (...)

Corriere Istriano, 6 Dec. 1932 - year XI

Група 4 – улога на адвокат од Будва

Анализирај ги изворите, пополнди ја табелата бр. 1 и одговори на следните прашања:

1. Сокол во Кралството Југославија – што е тоа?
 2. Прецизира ја неговата цел и целисходност!
 3. Каква улога имало Соколството во зачувувањето на југословенскиот идентитет?

По пополнувањето на табелата и одговарањето на прашањата, изберете член од групата кој ќе ги престави вашите одговори од позиција на адвокат

Извор 1

Трогирски инцидент

Дивата проиталианска омраза на србите, Corriere Istriano, 6. декември 1932. – година XI

Величествените трогирски крилати лавови* уништени со чекан и динамит (* крилати лавови – симбол на млетачката власт и Млетачката Република)

Со цел за уметничко воздигнување на југословенскиот патриотизам во Далмација, кој не е во духот на тамошното население, што создаде поголема омраза и секојденев отпор, властите во Сплит започнаа со напади врз италијанското наследство на овој крај, преку една платена чета и најмени насиљници. Дошло до демонстрации во форма на урдање и небредуваче на Италијанците кои биле нарекувани „Платеници на Мусолини“ ().

форма на урлаче и неоредување на италијаните кои биле нарекувани Глатеници на Мусолини .(....) За своите цели ја искористија свеченоста на "Сокол" и дошло до страшно разорување на млетачките историски споменици, кои толку природно ги красат градовите во Далмација .(....)

споменици, кои толку природното краса градовите во далматија. (...)
повеќето од домашното население било воздржано и отпорено поради оваа толпа во служба на српската власт. По еден обид во Сплит, спелејци ја програмата на сплитскиот капетан се намерила и на Трогир.

По стуштањето на ноќта, се влупшија во варварско однесување и вандализам каков што здравиот разум тешко може да запомни. Див бес, одобрен со пасивното однесување на докапните и полициските власти, се навртеа на

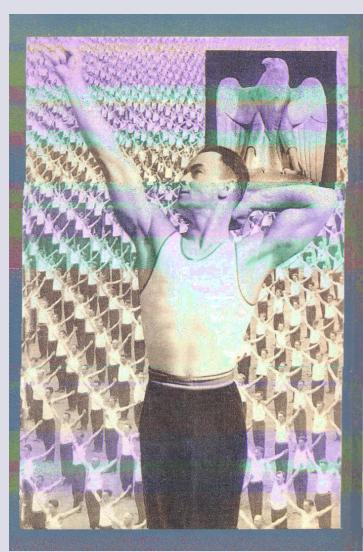
може да запомни. Див бес, одобрен со пасивното однесување на локалните и полициските власти, се навртеа на млетачките споменици (...). Во темнината на декемвриската ноќ, лавовите на Свети Марко, кои со векови ги почитува, паднаа под ударите на чеканите од топлата потплатена од Белград. Така лавовите од морската иконописна врата (...) како и големиот лав кој се наоѓавнатре во прекрасната градска ложа – по наредба се уништени од рацете на вандалите. Следната ноќ се вратија со факели и со употреба на чекани уште пожестоко продолжија со уништување. Под млетачката ложа користен е динамит за иништување на големиот лав Св. Марко. Така во неколку часа она што трогир го нудел на целиот свет – слава и уметност на италијанската култура – било повредено, оштетено и во добар дел уништено (...).

Corriere Istriano, 6 Dec. 1932 – year XI

Извор 2

Соколски постери и разгледници

Dušan Cvetković, Sokoli i sokolski sletovi, Miroslav, Beograd 2007.

1. Описи што точно гледаш на разгледниците: описи ги луѓето, облеката, предметите, симболите!
 2. Каков наслов би им дале на разгледниците?
 3. Што е прикажано во средиштето на разгледниците, што на краевите, а што во позадина?
 4. Што сакал авторот да постигне? Имаат ли разгледниците некаква порака? Некоја симболика?

Група 5 – улога на учителка од Сараево

Анализирај ги изворите, пополни ја табелата бр. 1 и одговори на следните прашања:

1. Сокол во Кралството Југославија – што е тоа?
2. Прецизирај ја неговата цел и целисходност!
3. Каква улога имало Соколството во зачувувањето на југословенскиот идентитет?

По пополнувањето на табелата и одговарањето на прашањата, изберете член од групата кој ќе ги престави вашите одговори од позиција на учителка

Извор 1

“Патишта и цели”

Резолуција на Сојузот на Соколи која е донесена на Собранието на Соколкиот сојуз одржана во Белград на 29. 03. 1931

“Во соколската организација сите членови се еднакви. Соколството верно на своите демократски начела на слободата, братството и единството, ги цени луѓето според нивната вистинска вредност, а не ги дели по сталежни, класни, верски и племенски разлики, ниту пак по титули, општествена положба или имот.”

“Соколството ја смета жената за еднакво вреден член на општеството како и мажот. Во соколската организација мажите и жените се целосно рамноправни.”

Како главно и непосредно средство на соколското воспитување се сметаат телесните вежби по Тирчевиот систем и методи. Соколството служи за унапредување на телесните и духовните способности на своите членови и целиот народ, во склад со своите начела.”

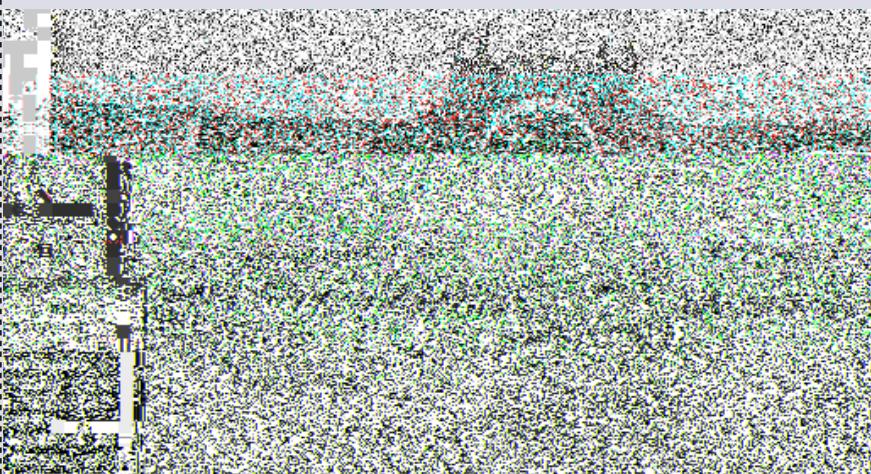
“Соколската мисла е напредна мисла. Како напредна организација Соколството верува во напредокот и усовршувањето на човештвото. Соколското движење како модерно движење треба да ги задоволи потребите на современото општество, кои го унапредуваат неговиот опстанок.”

Политика', 19.01.1933

Во “Политика” на 19. 01. 1933. објавена е Резолуција на Сојузот на Соколи која е донесена на Собранието на Соколкиот сојуз одржана во Белград на 29. 03. 1931)

Извор 2

Слика на Соколски слет во Белград

Политика, 30.6.1930

Прашања

1. Опиши што гледаш на сликата!
2. Што ти говори оваа слика?
3. Дали нешто ти е необично на сликата?
4. Дали сакаш да дознаеш уште нешто?

Група 6 – улога на домаќинка од Белград

Анализирај ги изворите, пополни ја табелата бр. 1 и одговори на следните прашања:

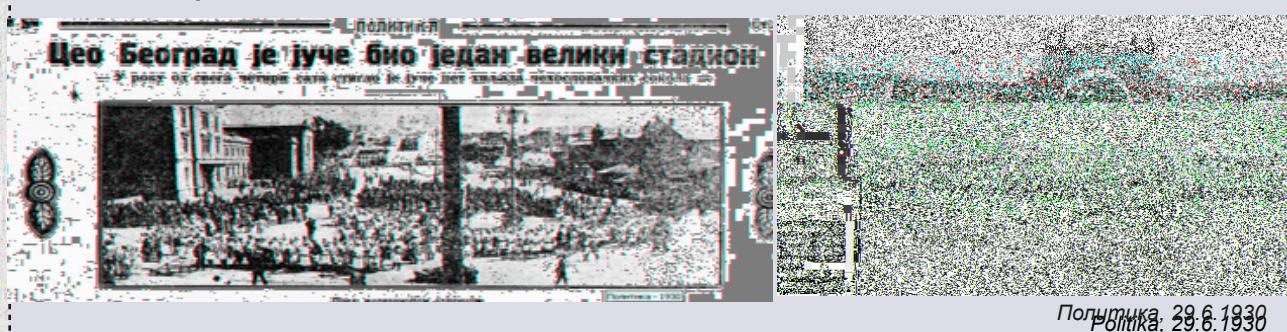
1. Сокол во Кралството Југославија – што е тоа?
2. Прецизирај ја неговата цел и целисходност!
3. Каква улога имало Соколството во зачувувањето на југословенскиот идентитет?

По пополнувањето на табелата и одговарањето на прашањата, изберете член од групата кој ќе ги представи вашите одговори од позиции на домаќинка

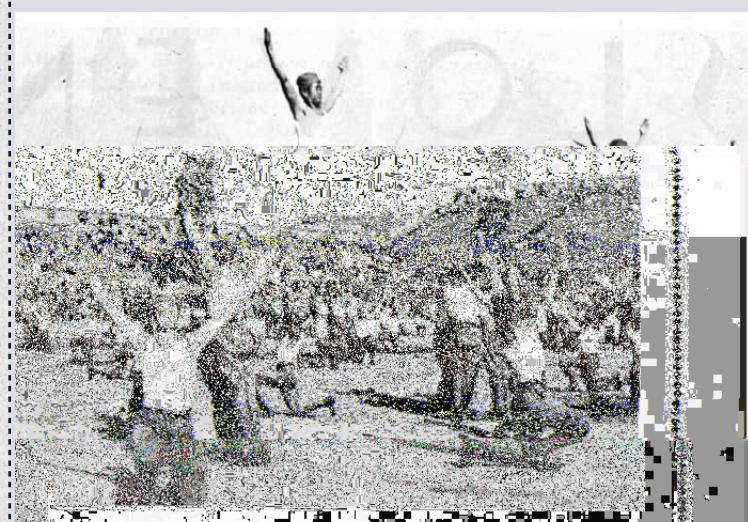
Извор 1

“А тогаш родителите ме запишаа во Сокол: тоа добро ќе му дојде на мојот физички развој. Не имаше неколкумина од одделение, а покрај нив и ученици од други училишта. Имавме многу мил водач, кој требаше да го викаме брат. Се викаше Владо Лесјак, плавокос, плавоок, секогаш убаво и срдечно се однесуваше кон нас и поради тоа мислам дека сите го засакавме. Да, бараše дисциплина, но никогаш не беше злобен или не дај боже груб. Мислам дека ја сакаше својата работа, почувствувајќи дека е човек добро воспитан и со културно однесување кон луѓето. Гаеше другарски однос, а тоа е темел на сите вистински соколи.”

Бранко Полик, *Vjetrenjasta klepsidra*, Durieux, Загреб, 2007, стр. 57.

Извор 2**Целиот Белград синоќа беше еден голем стадион**

Политика, 29.6.1930

Извор 3**Вежби на нашата војска (Слет во Белград)**

Ilustrirani Slovenec, 6. 07 1930. Štev. 27

Прашања

1. Описи што гледаш на сликата!
2. Што ти говори оваа слика?
3. Дали нешто ти е необично на сликата?
4. Дали сакаш да дознаеш уште нешто?

ЗАВРШНА АКТИВНОТ - ЧЕКОР 4

Дискусија на улогите и различните гледишта за Соколското движење

Пополнување на табелата 2 (види прилог)

Одговарање на клучното прашање: **Југословенски сокол – младинска организација или политичка партија?**

Дебата и заклучок

Прилози:

Табела 1

Позитивни страни (образование, спорт, патувања, поврзување на луѓе...)	Негативни страни (индоктринација, национализам, насилиство...)

Табела 2

Образование, спорт, письменост	Индоктринација	Национален идентитет